

**QORTI ĊIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR IMHALLEF
DR FRANCESCO DEPASQUALE
LL.D. LL.M. (IMLI)**

**Seduta ta' nhar il-Ġimgħa
Disgha u Ghoxrin (29) ta' Novembru 2024**

Rikors Numru 346/2019FDP

Fl-ismijiet

Emanuel Grixti (K.I:696154M) li permezz ta' digriet data 7 ta' Marzu 2024 assumiet l-atti minflok Emanuel sive Lela Grixti (K.I:750456M)

Vs

Salvina Grixti (K.I:759747M), Carmen Farrugia (K.I: 469545M), Alfred Grixti (K.I: 309056M), Anna Camilleri (K.I: 291767M), Antonio Grixti (K.I: 783157M) u Pauline Camilleri (K.I: 1049448M), Angela Camilleri (K.I: 291351M) u Josephine Incorvaja (K.I: 326053M) għal kull interess li jista' jkollhom

Il-Qorti:-

1. Rat ir-rikors datat 3 ta' April 2019 li permezz tiegħu r-rikorrent talab s-segwenti:

1. *Illi l-kontendenti huma lkoll ulied il-mejta Giuseppe u Antonia konjuġi Grixti li mietu fis-16 ta' Frar 2009 (Dok. A) u fis-16 ta' Marzu 2015 (Dok. B) rispettivament;*
2. *Illi minn riċerki testamentarji li saru fir-Registru Pubbliku (Dok. C u D) u fil-Qorti Ċivili (Sezzjoni Ġurisdizzjoni Volontarja) (Dok. E u F) irriżulta li Joseph u Antonia Grixti tul ħajjithom għamlu tlett testmenti unika charta. L-ewwel testment sar fid-19 ta' Mejju 2000 fl-atti tan-Nutar Joseph Raphael Darmanin (Dok. G), filwaqt li t-tieni u t-tielet testmenti saru fit-18 ta' Jannar 2008 u fid-19 t'April 2008 rispettivament fl-atti tan-Nutar Pierre Falzon (Dok. H u Dok.I);*

3. *Illi fid-disposizzjonijiet fl-imsemmija testamenti relevanti għall-odjerna kawża l-konjuġi Grixti iddisponew kif ġej:*
  - (i) *Innominaw bħala werrieta universali lill-uliedhom kollha u ċjoe l-kontendenti kollha fil-kawża odjerna fi kwoti ndaqs bejniethom bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom u tas-sostituzzjoni ta' uliedhom f'każ ta' premorjenza ta' xi ħadd minnhom;*
  - (ii) *Eżentaw lill-uliedhom kollha minn kull obbligu ta' kollazzjoni ta' kull ma setgħu ingħataw matul ħajjithom;*
  - (iii) *Ħallew b'titolu ta' personali li mhux konfutabbli lil terzi bl-ebda mod lil Salvina Grixti l-użu tad-dar residenzjali li t-testatur ikollu fl-epoka tal-mewt tiegħu, liema prelegat huwa wieħed personali u jispiċċa kemm-il darba l-istess Salvina Grixti titlaq mill-istess dar jew tidhol f'xi Ordni Reliġjuża liema prelegat jinkludi wkoll l-għamara li kienet xtrat l-istess Salvina Grixti mill-flus tagħha stess;*
  - (iv) *Ħallew b'titolu ta' prelegat lil binhom Alfred Grixti kull dritt ta' inkwilinat illi kellhom fil-garaxx li huma kienu jikru mingħand il-Gvern ta' Malta fin-Nigret ġewwa ż-Żurrieq;*
4. *Illi fis-27 ta' Settembru 2016, ir-rikorrenti (flimkien mal-konvenuti Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) għamlu dikjarazzjoni causa mortis fl-atti tan-Nutar Elsa Debono dwar il-wirt ta' missierhom (Dok. J) fejn ġie ddikjarat li fid-data tal-mewt tiegħu, Giuseppe Grixti kellu nofs indiviż tal-fond matrimonjali;*
5. *Illi f'dan ir-rigward, l-intimati (għajr għall-konvenut konvenuti Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) kienu wkoll għamlu dikjarazzjoni causa mortis separata fl-atti tan-Nutar Elsa Debono datata 19 ta' Frar 2016 (Dok. K), fejn fiha ingħad ukoll illi fid-data tal-mewt tiegħu, id-decujus Giuseppe Grixti kien jippossjedi n-nofs indiviż tal-fond matrimonjali. Għad li l-kontendenti qasmu l-parti l-kbira tal-massa ereditarja ta' missierhom, sal-lum għad fadal xi assi tal-mejjet li għadhom ma nqasmux bejn l-eredi, ossia l-kontendenti odjerni;*
6. *Illi minn riċerka li saret fir-Registru Pubbliku jirriżulta li permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Pierre Falzon tat-12 ta' Novembru 2007 (Dok. L) il-konjuġi Grixti bieghu lill-kumpanija Span Developments Limited (C40646) il-fond bin-numru 57 bl-isem "Nina House" fi Triq il-Barrieri ġewwa ż-Żurrieq versu l-prezz ta' mija ħamsa u sittin elf lira Maltija (Lm 165,000) ekwivalenti għal tlett mija, erbgħa u tmenin elf, tlett mija u sitta u erbgħin elf euro u wieħed u sittin centeżmu (€ 384,346.61) libera u franka, bid-drittijiet u l-pertinenzi kollha tagħha inkluż ukoll il-ġnien retrostanti u xi kmamar oħra fuq wara. L-arja ta' dan il-fond inbiegħet ukoll lill-istess kumpanija Span Development Limited b'eċċezzjoni tal-arja tal-kejl ta' circa mija ħamsa u għoxrin metri kwadri (125m²) ta' għoli minn disa' filati mil-livell tat-triq sal-għoli ta' għoxrin filata mil-livell tat-triq;*

7. *Illi lllum il-ġurnata, dan il-fond twaqqa' u minflok nbenja blokk appartamenti. L-arja mid-disa' filata sal-ġhoxxrin filata li nżammet mill-konjuġi Grixti illum tikkonsisti f'appartament u għalhekk skond it-testamenti tal-konjuġi Grixti l-użu u l-użufрутt tal-appartament qed jitgawda mill-intimata Salvina Grixti;*
8. *Illi fil-25 ta' Jannar 2011, omm il-kontendenti Antonia Grixti permezz ta' kuntratt ta' donazzjoni irrevokabbli fl-atti tan-nutar Dottor Reuben Debono (Dok. M) assenjat u trasferiet f'ishma ndaqs lil uliedha l-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti it-titolu ta' kreditu dovut mis-soċjeta' Span Developments Limited lid-donatrici;*
9. *Illi fir-rigward tal-massa ereditarja ta' Antonia Grixti, sa fejn jafu l-esponenti hemm ukoll xi gojjelli kif ukoll xi flejjes depożitati f'banek Maltin;*
10. *Illi fis-27 ta' Settembru 2016, ir-rikorrenti (flimkien mal-intimati Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) għamlu dikjarazzjoni ta' rinunzja tal-eredita ta' ommhom Antonia Grixti (Dok. N) filwaqt li rriżervaw id-dritt li jitolbu l-porzjoni riżervata lilhom mil-liġi;*
11. *Illi mill-banda l-oħra l-intimati (salv Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) aċċettaw l-eredita' ta' ommhom Antonia Grixti u resqu għall-pubblikazzjoni tad-dikjarazzjoni causa mortis li tinsab fl-atti tan-Nutar Elsa Debono fir-rigward tal-eredita' t'omhom, datata 19 ta' Frar 2016 (Dok. O);*
12. *Illi fit-22 ta' Diċembru 2016, l-esponenti entro t-terminu ta' sentejn mill-mewt ta' ommhom interpellaw lill-konvenuti permezz tal-ittra uffiċjali numru 4182/2016 (Dok. P) permezz ta' liema nterpellaw lill-konvenuti sabiex bħala eredi universali ta' Antonia Grixti jersqu u jaddivjenu għal-likwidazzjoni u l-ħlas tas-sehem riżervat spettanti lilhom mill-wirt ta' ommhom Antonia Grixti bl-imġħax mid-data tal-ftuħ tas-suċċessjoni tagħha ossia 16 ta' Marzu 2015 sad-data tal-ħlas effettiv. Minkejja li saret din l-interpellazzjoni, sal-preżentata ta' dan ir-rikors ġuramentat, l-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti naqsu milli jersqu għal tali likwidazzjoni;*
13. *Illi permezz ta' kawża fl-ismijiet "Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja vs Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti; u Emanuel Grixti għal kull interess li jista' jkollu" (Rik. Ġur 164/2019), l-atturi f'dik il-kawża talbu l-qasma tal-beni provenjenti mill-wirt ta' missier il-kontendenti, u talbu l-ħlas tal-legittima portio spettanti lilhom skont il-liġi mill-wirt tal-kompjanta ommhom;*
14. *Illi permezz ta' nota ta' ammissjoni preżentata kontestwalment, l-esponenti ammetta t-talbiet kif dedotti f'dik il-kawża, madankollu, bil-ġħan li tiġi wkoll likwidata u mħallsa l-legittima dovuta lill-esponenti*

mill-wirt tal-mejta ommu Antonia Grixti, kellu jipproċedi b'din il-kawża bl-intenzjoni li fil-mument opportun jitlob li l-odjerna kawża timxi ma' dik appena ċitata;

Illi r-raguni ta' din it-talba hi li in vista tad-dikjarazzjoni ta' rinunzja għall-wirt ta' ommhom Antonia Grixti u n-nuqqas tal-konvenuti Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti milli jaddivjenu għal-likwidazzjoni tal-porzjon riżervata spettanti lir-rikorrenti, l-esponenti huma kostrett jitlob il-likwidazzjoni tal-wirt ta' ommhom Antonia Grixti u l-ħlas tas-sehem riżervat spettanti lilhom skond il-Liġi kif ukoll il-ħlas tal-imgħax fuq l-istess sehem riżervat;

Għaldaqstant l-esponenti jitolbu bir-rispett, illi din l-Onorabbli Qorti jogħgobha prevja kull dikjarazzjoni neċessarja u mogħtija l-provvedimenti opportuni:

- 1. Tiddikjara li r-rikorrenti għandu dritt għas-sehem riżervat mill-eredita' ta' ommhom Antonia Grixti li tagħha l-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti huma eredi;*
- 2. Tistabbilixxi l-assi ereditarji ta' Antonia Grixti inkluż ta' dawk il-beni li hija iddisponiet minnhom matul ħajjitha u dan bl-opera occorrendo ta' periti nominandi;*
- 3. Tillikwida l-istess l-porzjon riżervat spettanti lil kull wieħed mir-rikorrenti skont il-ġid ta' ommu Antonia Grixti skont il-liġi prevja li ssir il-kollazzjoni neċessarja;*
- 4. Tikkundanna lill-konvenuti jħallsu l-ammont hekk likwidat entro żmien qasir u perentorju stabbilit minn din l-Onorabbli Qorti;*

Bl-ispejjeż inkluż dawk tal-ittra uffiċjali numru 4182/2016 u bl-imgħax mid-data tal-ftuħ tas-suċċessjoni (ossia s-16 ta' Marzu 2015) sad-data tal-pagament effettiv kontra l-intimati minn issa ngunti in subizzjoni.

- 2. Rat illi fit-2 ta' Mejju 2019 l-intimati Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja pprezentaw nota fejn fiha ammettew it-talbiet kif dedotti.*
- 3. Rat illi fl-14 ta' Mejju 2019 il-konvenuti Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti laqgħu għal dak mitlub billi qajjmu s-segweni difiża:*
  - 1. Illi t-talbiet attriċi għandhom jiġu miċħuda bl-ispejjeż stante illi huma infondati fil-fatt u fid-dritt.*
  - 2. Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost u fil-mertu, b'referenza għat-tieni u tielet talba, l-esponenti jiddikjaraw illi jaqblu mal-ħatra ta' periti nominandi sabiex tiġi stabbilita l-massa ereditarja tad-defunta Antonia Grixti u wkoll sabiex jiġi stabbilit u jekk ikun il-każ, likwidat il-porzjon*

riservat, wara li jitnaqqsu d-djun gravanti l-istess u l-ispejjeż tal-funeral tad-defunta;

3. *Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, in kwantu għall-kap tal-ispejjeż, jiġi eċċepit illi m'huwiex minnu li l-esponenti ma resqux sabiex tiġi likwidata l-legittima spettanti mill-wirt ta' ommhom Antonia Grixti, u tali likwidazzjoni ma seħhitx unikament tort tal-intrasiġenza tal-atturi. L-esponenti għaldaqstant jeċċepixxu li l-ispejjeż ġudizzjarji ta' dawn il-proċeduri għandhom jiġu sopportati mill-atturi;*
4. *Salv eċċezzjonijiet ulterjuri.*
4. Rat id-dokumentazzjoni pprezentata mill-partijiet fuq l-atti msemmija.
5. Rat illi fil-20 ta' Ġunju 2019, din il-Qorti, kif diversament presjeduta, laqgħet it-talba sabiex il-kawża tkompli miexja mal-kawża numru 164/2019FDP u ordnat illi l-atti ta' din il-kawża jiġu trasmessi sabiex tkompli tinstema' mal-kawża l-oħra ossia l-kawża 164/2019FDP.
6. Rat illi fis-7 ta' Marzu 2024 ġie pprezentat rikors fejn il-Qorti ġiet mgħarrfa illi fit-2 ta' Awwissu 2023 ir-rikorrenti Emanuel Grixti ġie nieqes, sabiex issir il-legittimazzjoni tal-atti u l-atti tal-kawża odjerna jgħaddu f'idejn Emanuela sive Lela Grixti bħala eredi universali tal-mejjet Emanuel Grixti.
7. Rat illi b'digriet datat 7 ta' Marzu 2024, il-Qorti laqgħet it-talba u ordnat il-korrezzjonijiet opportuni fir-rikors promutur.

Provi

8. Rat in-nota tal-attur ipprezentata fit-3 ta' Lulju 2019, kontenenti l-affidavit tiegħu (fol 60-62).
9. Rat illi fis-seduta tat-23 ta' Ottubru 2019 il-partijiet qablu li l-mertu tal-kawża odjerna hu l-istess bħall-mertu tal-kawża 164/2019 għalkemm il-partijiet huma invertiti u għalhekk ikun opportun li tingabar ix-xhieda kollha fi proċess wiehed applikabbli għaż-żewġ kawżi. Il-partijiet qablu li l-provi għandhom jingabru kollha fil-każ 164/2019.
10. Rat illi fis-seduta tas-7 ta' Marzu 2024 il-kawża ġiet differita għas-sottomissjonijiet rikorrenti bil-miktub għaż-żewġ kawżi.
11. Rat illi fit-23 ta' Mejju 2024 ġiet ipprezentata n-nota ta' osservazzjonijiet ta' Emanuela Grixti (fol 94-99).
12. Rat illi fis-seduta tat-23 ta' Mejju 2024 il-Qorti awtorizzat lill-intimati sabiex jirrispondu sal-aħħar ta' Lulju 2024 u ddiferiet il-kawża għas-sentenza.
13. Rat illi fis-26 ta' Lulju 2024 ġiet ipprezentata n-nota ta' osservazzjonijiet tal-intimati Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Camilleri (fol 100).
14. Rat illi fil-31 ta' Lulju 2024 ġiet ipprezentata n-nota ta' sottomissjonijiet tal-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti u Antonio Grixti (fol 101-107).

15. Rat illi fit-12 ta' Awwissu 2024 giet ipprezentata n-nota ta' sottomissjonijiet tal-intimata Anna Camilleri (fol 108-111).
16. Rat illi fis-seduta tat-22 ta' Ottubru 2024 il-kawża giet differita għas-sentenza.

Fatti tal-każ

17. Jirrizulta illi l-partijiet huma lkoll aħwa u wlied il-mejta Giuseppe Grixti u Antonia Grixti.
18. Jirrizulta illi Giuseppe Grixti miet fis-16 ta' Frar 2009 filwaqt illi Antonia Grixti mietet fis-16 ta' Marzu 2015.
19. Jirrizulta illi mir-riċerki testamentarji li saru fuq Giuseppe u Antonia konjuġi Grixti fir-Registru Pubbliku kif ukoll fil-Qorti Ċivili (Sezzjoni Ġurisdizzjoni Volontarja) jidher illi saru tlett testmenti *unica charta* bis-segwenti nota ta' insinwa I 7990/2000, I 2400/2008 u I 6858/2008 u cioe' testment datat 19 ta' Mejju 2000 fl-atti tan-Nutar Joseph R. Darmanin, testment ieħor datat 18 ta' Jannar 2008 fl-atti tan-Nutar Pierre Falzon u ieħor data 19 ta' April 2008 ukoll fl-atti tan-Nutar Pierre Falzon.
20. Jirrizulta illi permezz ta' dawn it-testmenti Giuseppe u Antonia konjuġi Grixti kienu nnominaw bħala l-werrieta universali tagħhom lil uliedhom kollha, ossia l-partijiet kollha tal-kawża, fi kwoti ndaq bejniethom bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom u tas-sostituzzjoni tar-rispettivi uliedhom f'każ ta' premorjanza ta' xi hadd minnhom. Illi t-testaturi kienu wkoll eżentaw lill-uliedhom kollha minn kull obbligu ta' kollazzjoni ta' kull ma setgħu tawhom matul hajjithom.
21. In oltre, t-testaturi Grixti kienu wkoll hallew b'titolu ta' prelegat lil binhom Alfred Grixti kull dritt ta' inkwilinat illi għandhom fil-garage li huma jikru mingħand il-Gvern li jinsab għewwa n-Nigret, iż-Żurrieq, kif ukoll hallew lil binthom Salvina Grixti b'titolu personali li mhux konfutabbli lil terzi l-użu tad-dar residenzjali li t-testaturi jkollhom fl-epoka tal-mewt tagħhom, liema prelegat jispiċċa jekk Salvina Grixti titlaq mid-dar jew tidhol f'xi ordni reliġjuża.
22. Jirrizulta illi fl-atti tan-Nutar Elsa Debono fis-27 ta' Settembru 2016 saret id-dikjarazzjoni causa mortis minn Josephine Incorvaja, Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Emanuel Grixti relattiva għall-wirt ta' missierhom Giuseppe Grixti. Fiha gie dikjarat illi fid-data tal-mewt tiegħu Giuseppe Grixti kien jipposjedi bħala proprjeta' immobbli s-sehem tiegħu ta' nofs indiviż (1/2) tal-fond matrimonjali u residenzjali tiegħu mill-flat internament immarkat bin-numru tnejn (2), liema flat jinsab fi blokk bl-ittra 'B' u jismu 'Blue Haven' fi Triq il-Barrieri.
23. Jirrizulta illi fl-atti tan-Nutar Elsa Debono fid-19 ta' Frar 2016 saret id-dikjarazzjoni causa mortis minn Carmena Farrugia, Salvina Grixti, Alfred Grixti Anthony Grixti u Anna Camilleri relattiva għall-wirt ta' missierhom Giuseppe Grixti. Fiha gie dikjarat illi fid-data tal-mewt tiegħu Giuseppe Grixti kien jipposjedi bħala proprjeta' immobbli s-sehem tiegħu ta' nofs indiviż (1/2) tal-fond matrimonjali u residenzjali tiegħu mill-flat internament immarkat bin-numru tnejn (2), liema flat jinsab fi blokk bl-ittra 'B' u jismu 'Blue Haven' fi Triq il-Barrieri.

24. Jirrizulta illi fl-atti tan-Nutar Elsa Debono fis-27 ta' Settembru 2016 Josephine Incorvaja, Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Emanuel Grixti rrinunzjaw għall-eredita' ta' ommhom Antonia Grixti filwaqt illi rriżervaw id-dritt li jitolbu l-porzjoni riżervata lilhom mil-Ligi mill-eredita' ta' Antonia Grixti.
25. Jirrizulta illi fl-atti tan-Nutar Elsa Debono fid-19 ta' Frar 2016, saret id-dikjarazzjoni causa mortis minn Carmena Farrugia, Salvina Grixti, Alfred Grixti Anthony Grixti u Anna Camilleri relattiva għall-wirt ta' ommhom Antonia Grixti. Fiha gie dikjarat illi fid-data tal-mewt tagħha Antonia Grixti kienet tipposjedi bhala proprjeta' immobbli s-sehem tagħha ta' nofs indiviż (1/2) tal-fond matrimonjali u residenzjali tagħha mill-flat internament immarkat bin-numru tnejn (2), liema flat jinsab fi blokk bl-ittra 'B' u jismu 'Blue Haven' fi Triq il-Barrieri.
26. In oltre, jirrizulta illi Giuseppe u Antonia Grixti kienu permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Pierre Falzon datat 12 ta' Novembru 2007 bieghu u assenjaw lill-kumpannija Span Developments Limited il-fond numru 57, bl-isem 'Nina' fi Triq il-Barrieri, ż-Żurrieq inkluż il-ġnien retrostanti u xi kmamar oħra fuq wara. Dan il-bejgħ sar versu l-prezz ta' mija u hamsa u sittin lira Maltin (Lm 165,000). Illi l-arja tal-fond inbiegħet ukoll lill-kumpannija Span Developments Limited bl-eċċezzjoni tal-arja tal-kejl ta' circa mija u hamsa u għoxrin metri kwadri (125m²) ta' għoli minn disa' filati mil-livell tat-triq sal-għoli ta' għoxrin filata mil-livell tat-triq.
27. Jirrizulta illi minflok din il-proprjeta' mibjugħa minn Giuseppe u Antonia Grixti, gie mibni blokk appartamenti bl-isem 'Blue Haven' u minflok l-arja illi kienet baqgħet għand il-konjuġi Grixti issa hemm l-appartament bin-numru B2.
28. Jirrizulta illi l-mejta Antonia Grixti permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Reuben Debono datat 25 ta' Jannar 2011 kienet tat b'titolu ta' donazzjoni irrevokabbli lil uliedha Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti f'sehem indaqs bejniethom il-kreditu dovut lilha mill-kumpannija Span Developments Limited u ċioe' nofs l-ammont ta' mija u erbgħa u disgħin elf, hames mija u żewġ Ewro u sebgħa u sittin ċenteżmu (Ewro 194,502.67) u ċioe' s-somma ta' sebgħa u disgħin elf, mitejn u wieħed u hamsin Ewro u tlieta u tletin ċenteżmu (Ewro 97,251.33). Illi f'dan l-istess kuntratt kien gie ddikjarat illi Antonia Grixti kienet flimkien mal-mejjet żewgħa ffirmat kuntratt ta' bejgħ u ta' bilanċ ta' prezz ippublikat fl-atti tan-Nutar Pierre Falzon fit-12 ta' Novembru 2007 fejn bieghu lill-kumpannija Span Developments Limited id-dar residenzjali tagħhom ossia l-fond bin-numru 57 u bl-isem 'Nina House' fi Triq il-Barrieri, Żurrieq. Illi kien baqa' bilanċ ta' prezz fil-ammont ta' mija u erbgħa u disgħin elf, hames mija u żewġ Ewro u sebgħa u sittin ċenteżmu (Ewro 194,502.67) dovut lil konjuġi Grixti li kellu jithallas sas-16 ta' Ottubru 2008 iżda liema ammont kien għadu ma thallasx. B'hekk tali ammont huwa dovut in kwantu għal nofs: lill-eredi tad-defunt Giuseppe Grixti u n-nofs l-ieħor: lil Antonia Grixti (illi fuq dak l-att kienet qiegħda tidher bhala d-donatrici).
29. Jirrizulta skont ir-rikorrent fir-rigward tal-massa ereditarja ta' Antonia Grixti sa fejn jaf hu hemm ukoll xi gojjeli u xi flejjes depozitati f'banek Maltin.
30. Jirrizulta wkoll illi r-rikorrent flimkien mal-konvenuti Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja kienu intavolaw ittra uffiċjali bin-numru 4182/2016 u datata 22 ta' Diċembru 2016 kontra l-konvenuti Carmen Farrugia, Salvina Grixti, Anna Camilleri, Alfred Grixti u Antonio Grixti fejn kienu interpellawhom sabiex bhala eredi

universali ta' ommhom Antonia Grixti jersqu u jaddevjenu għal-likwidazzjoni u l-ħlas tas-sehem riżervat spettanti lilhom skont il-liġi.

Meritu tal-każ

31. Il-Qorti sejra issa tanalizza l-kawża odjerna fl-ottika tal-kumpliment tat-talbiet, ossia dawk li jirrigwardjaw is-sehem riżervat mill-eredita' ta' ommu Antonia Grixti.
32. Illi mill-provi prodotti huwa ċar u manifest illi l-attur kif ukoll il-konvenuti Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja kienu rrinunzjaw għall-wirt ta' ommhom iżda rriżervaw id-dritt illi jitolbu l-porzjoni riżervata lilhom mil-liġi mill-eredita' ta' Antonia Grixti. Dan joħroġ ċar mhux biss mill-affidavit tal-attur u l-affidavits tal-intimati f'din il-kawża Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja¹ iżda wisq u wisq aktar mid-dokument a fol 39 u 39 *et seq*, ossia d-dikjarazzjoni ta' rinunzja ta' eredita' magħmula fl-atti tan-Nutar Elsa Debono.
33. Illi l-ewwel u qabel kollox il-Qorti tirrileva illi skont l-Artikolu 620 tal-Kodiċi Ċivili u kif inghad tajjeb fil-kawża fl-ismijiet **Nutar Maria Carmela sive Marica Buttigieg Sciberras et vs Nutar Maria Rosa sive Rossella Sciberras**², is-sehem riżervat jinħadem kif ġej:

“Artikolu 620 tal-Kodiċi Ċivili jirregola dan il-punt legali. Qabel kollox is-sub artikolu 2 jipprovdi li “Is-sehem riżervat jiġi kalkolat fuq l-assi kollha, wara li jitnaqqsu d-djun tal-assi u l-ispejjeż tal-funerali.” F’dan ir-rigward, il-konvenuta ma gābet ebda prova ta’ djun u lanqas spejjeż tal-funeral. Għalhekk dan it- naqqis ma jistax isir f’dan il-każ. Dawn il-Qrati jirribadixxu l-prinċipju “Illi jsegwi li idealment il-leġittima trid tingħata in natura (Wismayer et vs Wismayer et (PA 22/05/1950 Kollez. Vol. XXXIV.ii.574), jiġifieri tkun magħmula minn fost il-ħwejjeġ mill-ġid tal-mejjet li jew jkunu għadhom jagħmlu parti mill-assi tiegħu mal-mewt, jew ikunu ddaħħlu idealment lura fil-wirt jekk il-mejjet ikun matul ħajtu iddispona b’liberalita minn iżjed minn dak li tagħtih il-liġi. Is-sehem riżervat jinħadem fuq il-wirt kollu (magħdud dak li t-testatur ikun ta b’xejn matul ħajtu wkoll bi ħsieb ta’ żwieġ (art. 620(3) tal-Kap. 16), wara li jitnaqqsu d-djun u l-ispejjeż tal-funeral (art. 620(2) tal-Kap. 16) u dak il-ġid kollazzjonabbli li l-leġittimarju ikun ħa mingħand it-testatur (art. 620(4) tal-Kap. 16), u tingħata fi proprjeta sħiħa meħlusa minn kull piz jew kondizzjoni (art. 620(1) tal-Kap. 16). Fuq kollox, is-sehem riżervat jiġi mgħoddi b’assenjazzjoni u mhux bit-tluġħ tax-xorti (Scicluna et vs Meli et (PA 07/01/1967 Kollez. Vol: LI.ii.696) (Ara Sentenza tat-22 ta’ Ġunju, 2023. Fl-ismijiet Maria Concetta sive Mari Shires v. Joseph Bonello, Qorti tal-Appell Superjuri)”.

34. Fis-sentenza fl-ismijiet **Lawrence Abela vs Richard Sacco et**³ il-Qorti tenniet illi:

“L-Artikolu 620(2) jistabbilixxi mbaġhad illi s-sehem riservat għandu jiġi kalkolat fuq l-assi kollha, wara li jitnaqqsu d-djun tal-assi u l-ispejjeż tal-

¹ Preżentati fil-kawża 164/2019FDP

² Deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fis-17 ta' Ottubru 2024- Rik. Numru: 462/2012

³ Deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fis-26 ta' Settembru 2024- Rik. Numru: 289/2022

funerali, f'dik magħrufa bħala rijunjoni fittizja tal-assi. Inghad fis-sentenza mogħtija fl-ismijiet Emanuel Psaila et vs Roderick Psaila:

33. F'dan l-eżerċizzju tar-rijunjoni fittizja jsir kalkolu tal-ammont li t-testatur seta' jiddisponi minnu u dik il-parti li ma setax jiddisponi minnha (ara L-Avukat Dr Chris Said nomine et v. Mary Abela pro et noe et deciza mill-Qorti tal-Appell fit-28 ta' Mejju, 2010), biex minn hemm wiehed jara jekk it-testatur ikunx xellef is-sehem rizervat jew le.

34. Il-liġi nnifisha tgħid x'għandu jiddaħhal f'tali eżerċizzju tar-rijunjoni fittizja. Dan is-sehem rizervat jinħadem fuq l-assi kollha tal-mejjet, magħdud magħhom dak li t-testatur ikun ta b'xejn matul ħajtu wkoll bi ħsieb taz-żwieġ (ara Artikolu 620(3) tal-Kodiċi Ċivili), u dan wara li jitnaqqsu kemm id-djun u l-ispejjeż tal-funeral (ara Artikolu 620(2) tal-Kodiċi Ċivili), kif ukoll dak il-gid li d-dixxendent li qed jitlob s-sehem rizervat ikun irċieva b'donazzjoni mingħand il-mejjet direttament jew indirettament (ara Artikolu 620(4) tal-Kodiċi Ċivili).

35. Issa biex wiehed jgħarbel jekk it-testatur ikunx iddispona aktar mis-sehem li seta' jiddisponi minnu wiehed irid jimxi mar-regoli msemmija fl-Artikolu 648 tal-Kodiċi Ċivili [...]

36. Minn dawn ir-regoli l-Qorti tista' tislet dawn iż-żewġ konsiderazzjonijiet: (i) li l-valur tal-gid li jkun jinsab fil-patrimonju tal-mejjet fiż-żmien tal-mewt tiegħu għandu jinħadem fuq il-valur tiegħu fiż-żmien tal-mewt; filwaqt (ii) li fil-każ ta' gid mogħti b'donazzjoni mit-testatur, dak il-gid għandu jiġi kkalkulat fl-eżerċizzju tar-rijunjoni fittizja skont il-valur tiegħu fil-mument tad-donazzjoni”.

35. Illi in oltre, l-Artikolu 616 tal-Kap 16 jipprovdi kemm għandu jkun is-sehem rizervat spettanti l-ulied, kif inhu l-każ in deżamina. Illi l-Artikolu kwotat jipprovdi kif ġej:

“616. 1) Is-sehem rizervat li jmiss lit-tfal kollha, kemm jekk imnissla jew imwielda matul iż-żwieġ jew imnissla jew imwielda barra miż-żwieġ jew adottati, għandu jkun terz tal-valur tal-beni jekk dawk it-tfal ma jkunux iżjed minn erba' fl-għadd jew nofs ta' dak il-valur jekk ikunu ħamsa jew iżjed.

(2) Is-sehem rizervat jinqasam f'ishma daqsinsaw bejn it-tfal li jmisshom minnu.

(3) Jekk ma jkunx hemm ħlief tifel wiehed, dan jieħu waħdu t-terza parti kollha hawn qabel imsemmija.”

36. Fil-każ odjern id-decujus Antonia Grixti kellha disgħa (9) t'itfal, għaldaqstant is-sehem rizervat spettanti lill-attur huwa għalhekk ta' sehem wiehed minn tmintax (1/18).

Assi

37. Illi l-Qorti ser tgħaddi tanalizza x'kienu l-assi tad-defunta Antonia Grixti u l-valur tagħhom fiż-żmien tal-apertura tas-successjoni.

38. Mill-provi prodotti⁴ jidher illi l-assi ereditarji ta' Antonia Grixti kienu jikkonsistu kif ġej:

- Nofs indiviż ($\frac{1}{2}$) tal-flat internament immarkat bin-numru tnejn (2) liema flat jinsab fi Blokk bl-ittra 'B' u jismu 'Blue Haven' fi Triq il-Barrieri, ż-Żurrieq.
- Savings Account mal-Bank of Valletta plc bin-numru 40018188783

39. Illi għal dak li għandu x'jaqsam mal-flat hawn fuq ċitat, il-Perit Elena Borg Costanzi, appuntata minn din il-Qorti fil-kawża konnessa bin-numru 164/2019FDP, fir-rapport tagħha tat stima tal-valur ta' dan il-fond fis-suq liberu fis-16 ta' Marzu 2015 ta' mija u sittin elf Ewro (Ewro 160,000) (fol 210-222 tal-proċess 164/2019FDP).

40. Illi b'referenza għall-kont *savings* illi l-mejta Antonia Grixti kellha mal-Bank of Valletta plc, ix-xhud Rose Cortis spjegat is-segwenti:

“Il-Qorti :
Issa, fuq Antonia Grixti?

Ix-Xhud :
Antonia Grixti sibna kont wieħed u se neżebixxi statement tiegħu.

Il-Qorti :
Ix-xhud eżebiet bħala dokument RC 1 ... issa dan il-kont għadu miftuħ jekk jogħġbok?

Ix-Xhud :
Emm ... ħa nara ... l-aħħar transazzjoni meta saret jekk jogħġbok?

Il-Qorti :
Mela mument, ha ngħidlek jien. Mela dan il-kont għadu miftuħ u l-aħħar transazzjoni li jidher li saret kienet fis-17 ta' Awwissu 2016 withdrawal rev of pension ...

Ix-Xhud :
Reversal naħseb.

Il-Qorti :
Reversal of pension. Probabbilment kienet thallset il-pensjoni u giet reversed lura mis-social security.”

(fol 75 tal-proċess 164/2019FDP)

41. Illi mill-istatement eżebiet mix-xhud Rose Cortis li jinsab a fol 78 tal-proċess 164/2019FDP jidher illi dan il-kont għandu bilanċ ta' sitta u erbghin Ewro u wieħed u għoxrin ċenteżmu (Ewro 46.21).

42. Illi l-Qorti tirrileva illi fir-rikors promutur tal-attur u anke fl-affidavits tal-intimati Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja⁵ jissemma' li sa fejn jafu

⁴ Liema provi ġew mismugħa u miġjuba fil-kawża konnessa 164/2019FDP

⁵ Preżentati fil-kawża konnessa 164/2019FDP

huma kien hemm ukoll xi gojjelli. Madanakollu, l-Qorti tinnota illi ma ngabet ebda prova rigward gojjelli. Infatti, b'referenza għan-nota tal-intimati Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja (li kienu atturi f'dik il-kawża) li tinsab a fol 148 tal-proċess 164/2019FDP ma hemm ebda aċċenn għal gojjelli.

43. Illi kif jipprovdi l-Artikolu 620(2) tal-Kodiċi Ċivili, is-sehem riżervat jiġi kalkolat fuq l-assi kollha, wara li jitnaqqsu d-djun tal-assi u l-ispejjeż tal-funeral.

Djun

44. Il-Qorti ser tgħaddi sabiex tagħmel l-analiżi tagħha rigward jekk kienx hemm djun u rigward l-ispejjeż tal-funeral.
45. Għal dak li għandu x'jaqsam mad-djun, il-Qorti tagħmel referenza għall-affidavit tal-intimata Anna Camilleri⁶ fejn hija ssostni s-segwenti:

“Illi apparti dawn l-ispejjeż, jiena u l-erba’ ħuti l-oħra konna nħallsulha l-kera tal-post sakemm tlesta l-appartament kif ukoll il-kontijiet kollha tad-dawl u l-ilma. Aħna konna nħallsu € 350 fix-xahar għal 43 xahar u cioè’ ħallasna total ta’ €15,050 oltre € 100 kull xahar għall-kontijiet tad-dawl u ilma. Dan ifisser illi ħriġna b’€4,300 f’kontijiet tad-dawl u ilma. Dan jiġifieri illi b’kollox jiena u l-erba’ ħuti l-oħra ħallasna € 19,350.”

(fol 187 tal-proċess 164/2019FDP)

46. Fix-xhieda tagħha in kontro-eżami ta’ Anna Camilleri tgħid hekk:

*“Il-Qorti:
Mela ha nistaqsik waħda. Il-mama, qabel ma mietet fejn kienet tgħix ?*

*Ix-Xhud :
Mhux magħna !*

*Il-Qorti:
U intom fejn kontu tgħixu ?*

*Ix-Xhud:
Fil-flat.*

*Il-Qorti:
Liema flat ?*

*Ix-Xhud:
Il-flat illi krejna*

*Il-Qorti:
Il-flat li krejtu mhux il-flat li dħaltu fih wara li mietet il-mama ?*

Ix-Xhud:

⁶ Il-kontenut tal-affidavit ta’ Anna Camilleri kien ukoll ikkonfermat minn Salvina Grixti u Carmen Farrugia- Liema affidavits kienu pprezentati fil-kawża konnessa 164/2019FDP

Le ... le ... le.

*Il-Qorti:
Hux hekk ?*

*Ix-Xhud:
Le.*

*Il-Qorti:
All right.*

*Dr Marycien Vassallo:
Issa ara ngħidx sew ukoll li t-tlett mija u ħamsin ewro li inti tgħid li ħallastu
bħala kirja, dawn huma l-kirja sħiħa. Ma kontux thallsu iktar.*

*Ix-Xhud:
Konna nhallsu d-dawl ukoll xi mija oħra.*

*Dr Marycien Vassallo:
Le kirja, fuq il-kirja qed ngħidlek jiena. Iġifieri minn dawk it-tlett mija u
ħamsin hemm ukoll sehmek. Għandi nifhem li kont tgħix magħhom inti le mal-
mama ?*

*Il-Qorti:
Intom flat kontu tikruh mija u ħamsin fiġ-xxaxar ?*

*Ix-Xhud:
Ehe.*

*Il-Qorti:
U allura kienet toqgħod magħkom anke l-mama.*

*Ix Xhud:
Ehe.*

*Il-Qorti:
Allura kien hemm is-sehem tal-mama f'dawk it-tlett mija u ħamsin.*

*Ix-Xhud:
Kellha ħames mija pensjoni u konna ninfquhomla. Qas isserviha kienet*

*Dr Marycien Vassallo:
U fiex kontu tonfquhom ?*

*Ix-Xhud:
Ħrieqi, ikel, pirmlu, feriti f' saqajha.*

*Dr Marycien Vassallo:
Kienet thallas parti mill-kera ?*

Ix-Xhud:

Le l-mummy ma konnhiex nohdulha mill-pensjoni. Konna nhalluha ghaliha.

Dr Marycien Vassallo:

U mal-mama min kien jghix iktar ? Min kien jghix iktar mal-mama ?

Ix-Xhud:

Salvina u kellha u ghandi giex huti ghax ma riditx tkeccihom. Ittihom jieklu riedet.

Dr Marycien Vassallo:

Igifieri l-kirja;

Il-Qorti:

Li huma ?

Ix-Xhud;

Hija Alfred u Ninu.

Il-Qorti:

All right.

Dr Marycien Vassallo:

Ghax meta ma kinux jigu kienet toqghod tirrabja biex insajrullhom.

Il-Qorti:

Imma huma kienu jorqdu hemm jew jieklu biss ?

Ix-Xhud:

Iva jorqdu kienu.

Il-Qorti:

Jorqdu wkoll.

Ix-Xhud:

Jorqdu u jqandluha, minn kollox kienu jaghmlulha.

Il-Qorti:

Kienu jduru biha wkoll mela.

Ix-Xhud:

Ehe.

Il-Qorti:

All right.

Dr Marycien Vassallo:

Mela Sinjura, inti kont tahdem ?

Ix-Xhud:

Le.

Dr Marycien Vassallo:

Imma ngħid sew li għamilt żmien ma kontx toqgħod hemm hekk ?

Ix-Xhud:

X' inhi ?

Dr Marycien Vassallo:

Għamilt żmien ma kontx toqgħod ma' ommok ?

Ix-Xhud:

Jiena ?

Dr Marycien Vassallo:

Iva.

Ix-Xhud:

Jiena ma kontx noqgħod ma' ommi ?

Dr Marycien Vassallo:

Qed insaqsik. Iva jew le ?

Ix-Xhud:

Disgħa snin domt indur biha jien.

Dr Marycien Vassallo:

Mhux dik qed insaqsik.

Il-Qorti:

Imma inti kont toqgħod fil-flat magħha ?

Ix-Xhud:

Le għax kelli d-dar tiegħi.

Il-Qorti:

Għalhekk qed ngħidlek. Iġifieri meta iġifieri d-domanda kienet jekk kontx tghix magħha.

Ix-Xhud:

Le ... le oħti kienet tghix magħha.

Il-Qorti:

Iġifieri oħtok Salvina.

Ix-Xhud:

Salvina.

Il-Qorti:

Hekk hu.”

(fol 238-240 tal-proċess 164/2019FDP)

47. Il-Qorti tqis illi allavolja l-intimati (salv Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) jsemmu s-somma ta' dsatax-il elf, tlett mija u ħamsin Ewro (Ewro 19,350) rappreżentanti erba' snin kera u kontijiet tad-dawl u tal-ilma relattivi għall-kirja tad-defunta Antonia Grixti bl-indirizz 'Springfield', Triq Fra Gammari Zammit, iż-Żurrieq, dawn bl-ebda mod ma jistgħu jitqiesu bħala djun tal-assi. Dan għaliex kif jidher ċar mix-xhieda ta' Anna Camilleri, il-kirja kif ukoll id-dawl u l-ilma ma kinitx tiżufuwixxi biss u esklussivament minnhom id-defunta Antonia Grixti. Barra minn hekk, allavolja l-Qorti ħadet konjizzjoni tal-affidavit ta' Mario Cassar⁷ kif ukoll tad-dokument a fol 189 tal-proċess 164/2019FDP, il-Qorti tinnota illi l-fond kien ġie mikri lill-intimata Salvina Grixti u li allavolja fl-affidavit ta' Mario Cassar hemm referenza għall-kuntratt ta' kera, ma ġie ppreżentat ebda kuntratt.
48. Għal dak li għandu x'jaqsam mal-ispejjeż tal-funeral, il-Qorti tagħmel referenza għax-xhieda ta' Anthony sive Lino Briffa, b'mod partikolari għad-dokumentazzjoni eżebita minnu a fol 196 u fol 197 tal-proċess 164/2019FDP. Illi l-Qorti tosserva illi jirrizulta b'mod ċar illi l-ispiza tal-funeral ta' Antonia Grixti kienet ta' elfejn, ħames mija wieħed u għoxrin Ewro u tnejn u sittin ċenteżmu (Ewro 2,521.62). Il-Qorti tinnota illi l-liġi fl-Artikolu 620(2) tal-Kap 16 issemmi biss spejjeż tal-funeral mingħajr ma tagħmel distinzjoni jew tikkwalifika minn min ikun sar il-ħlas ta' din l-ispiza. Għaldaqstant, il-Qorti tqis illi dan l-ammont għandu jitnaqqas.
49. Referenza ser issir issa għal kwistjoni tad-donazzjoni. Illi d-defunta Antonia Grixti kienet permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Reuben Debono datat 25 ta' Jannar 2011 tat b'titolu ta' donazzjoni l-kreditu li kien dovut lilha mis-soċjeta' Span Developments Limited ċioe' nofs l-ammont ta' mija u erbgħa u disgħin elf, ħames mija u żewġ Ewro u sebgħa u sittin ċenteżmu (Ewro 194,502.67) ossia s-somma ta' sebgħa u disgħin elf, mitejn u wieħed u ħamsin Ewro u tlieta u tletin ċenteżmu (Ewro 97,251.33). Illi din id-donazzjoni kienet ġiet mogħtija lil Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti.
50. Illi l-Artikolu 620 (3) tal-Kap 16 jipprovdi illi:

“Fl-assi jidħol dak kollu li minnu t-testatur, b'titolu gratuwitu, ukoll f'kontemplazzjoni ta' żwieġ, ikun iddispona favur ta' xi ħadd, minbarra l-ispejjeż tal-edukazzjoni tal-tfal jew dixxendenti oħra”.

51. Madanakollu, kif jiġi spjegat ukoll fis-sentenza diġa' ċitata fl-ismijiet **Nutar Maria Carmela sive Marica Buttigieg Sciberras et vs Nutar Maria Rosa sive Rossella Sciberras**, fuq il-kwistjoni ta' donazzjoni l-Qorti qalet hekk:

“Għalhekk insibu li s-sub artikolu 3 jipprovdi li ”(3) Fl-assi jidħol dak kollu li minnu t-testatur, b'titolu gratuwitu, ukoll f'kontemplazzjoni ta' żwieġ, ikun iddispona favur ta' xi ħadd, minbarra l-ispejjeż tal-edukazzjoni tal-tfal jew dixxendenti oħra.” Għalhekk kull proprjeta' li nġhatat lil kull wieħed u waħda mill-aħwa b'titolu ta' donazzjoni għandha tkun imputata lill-massa ereditarja f'dan il-każ tal-omm.

⁷ Preżentat fil-kawża konnessa 164/2019FDP

...

F'dan ir-rigward, pero', il-Qorti trid thares ukoll lejn l-Artikolu 914 tal-Kodiċi Ċivili, Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta, jipprovdi li "Il-ħelsien mill-kollazzjoni jista' jiġi mogħti flatt stess li bih issir id-donazzjoni, jew b'att wara li jkollu l-formalitajiet meħtieġa sabiex id-donazzjonijiet jew it-testamenti jkunu validi" b'dan illi din il-Qorti tikkonkludi li huwa minnu li kif qalet l-Attriċi, Marica Buttigieg Sciberras, fin-nota minnha pprezentata fl-4 ta' Lulju 2014, u li tinsab a fol. 184 u 185, illi l-ġenituri kitbu fit-testament unica charta tagħhom datat 14 ta' April 2000, il-klawsola tlieta li tipprovdi li "Il-kontestaturi jeżentaw lil uliedhom kollha subien u bniet mill-obbligu li jikkonferixxu fil-massa ereditarja u li jinputaw għal sehemom fid-diviżjoni u likwidazzjoni ta' l-assi ereditarju tagħhom dak kollu li dawn l-istess uliedhom jkunu ħadu mingħandhom bi kwalunkwe titolu, kawża jew għal kwalsiasi raġuni" (a fol. 18, fost oħrajn). Pero' l-Artikolu tal-Liġi hawnhekk imsemmi jgħid ċar u tond illi tali eżenzjoni mill-kollazzjoni trid tkun jew ġejja mill-kuntratt tad-donazzjoni nnifsu jew jekk il-kuntratt tad-donazzjoni ma jipprovdi għal dan, jew isir kuntratt wara l-kuntratt tad-donazzjoni sabiex jipprovdi għal din l-eżenzjoni".

52. Il-Qorti tosserva illi l-mejta Antonia Grixti kienet tat b'titolu ta' donazzjoni lill-intimati (salv Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) is-sehem spettanti lilha mill-kreditu dovut. In oltre, b'ħarsa lejn l-istess kuntratt ta' donazzjoni, hemm imniżżel b'mod ċar, iswed fuq abjad illi d-donatriċi, ossia Antonia Grixti qiegħda teżenta lid-donatarji mill-obbligu tal-kollazzjoni. Infatti hemm imniżżel is-segwent:

"Id-donatriċi qiegħda espressament teżenta lil-donatarji mill-obbligu tal-kollazzjoni fir-rigward tal-donazzjoni magħmula permezz ta' dan l-att u dan skont il-Kodiċi Ċivili ta' Malta u dan wara li jiena Nutar sottofirmat spjegajt l-effetti tal-istess eżenzjoni"

(fol 37-38)

53. Għaldaqstant, allavolja l-Artikolu 620(3) tal-Kodiċi Ċivili jipprovdi illi d-donazzjonijiet għandhom jkunu imputati lill-massa ereditarja tal-mejjet, dan l-artikolu għandu wkoll jinqara flimkien mal-Artikolu 914 tal-istess Kodiċi fejn il-liġi tispjega b'mod ċar u inekwivokabbli kif għandu jsir il-ħelsien mill-obbligu tal-kollazzjoni.
54. Fil-każ in deżamina, dak rikjest mil-liġi ai termini tal-Artikolu 914 tal-Kap 16 ġie rispettata stante illi fl-att illi bih saret id-donazzjoni in kwistjoni ngħatat din l-eżenzjoni. Quindi, d-donazzjoni mogħtija lill-intimati (salv Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) m'għandiex tkun imputata lill-massa ereditarja tal-mejta Antonia Grixti.
55. Illi l-Qorti ser tgħaddi issa sabiex tistabbilixxi u tagħmel il-kalkolu ta' kemm huwa dan is-sehem riżervat u tipprovdi kif ġej:

Ewro 80,000 (*Rappreżentanti nofs indiviż (1/2) tal-flat internament immarkat bin-numru tnejn (2) liema flat jinsab fi Blokk bl-ittra 'B' u jismu 'Blue Haven' fi Triq il-Barrieri, ż-Żurrieq*)

Żid

Ewro 46.21 (*Rappreżentanti l-bilanċ li l-mejta Antonia Grixti għandha fil-kont tagħha tat-tip Savings Account mal-Bank of Valletta plc bin-numru 40018188783*)

Naggas

Ewro 2,521.62 (*Rappreżentanti l-ispejjeż tal-funeral ta' Antonia Grixti*)

Total ta' Ewro 77,524.59

Stante illi l-kontendenti qegħdin disgħa (9) aħwa, ai termini tal-Artikolu 616(1) tal-Kodiċi Ċivili, s-sehem spettanti lill-attur huwa dak ta' sehem wieħed minn tmintax (1/18) u **ċioe' erbat elef, tlett mija u sitt Ewro u tnejn u disgħin ċenteżmu (Ewro 4,306.92).**

56. Għal dak li għandu x'jaqsam mal-imgħax dovut fuq is-sehem riżervat, il-Qorti tagħmel referenza għall-Artikolu 615 tal-Kap 16 li jipprovdi illi:

615.(1) Is-sehem riżervat huwa l-jedd fuq il-beni tal-mejjet riżervat mil-ligi favur id-dixxendenti tal-mejjet u min mill-mara jew ir-raġel jibqa' ħaj.

(2) L-imsemmi jedd huwa kreditu tal-valur tas-sehem riżervat kontra l-beni tal-mejjet. Mgħaxijiet bir-rata stabbilita fl-artikolu 1139 għandhom jiġu miżjuda ma' dak il-kreditu mid-data tal-ftuħ tas-suċċessjoni jekk is-sehem riżervat jintalab fi żmien sentejn minn dik id-data, jew mid-data tan-notifika ta' att ġudizzjarju jekk it-talba ssir wara li jkun għadda dak il-perjodu ta' sentejn:

Iżda l-Qorti tista', fejn iċ-ċirkostanzi tal-każ hekk jehtieġu, tiddeċiedi li ma jingħatax imgħax jew tistabbilixxi rata ta' imgħax li tista' tkun inqas minn dik stipulata fl-artikolu 1139."

57. Din il-Qorti ma tqisx illi għandha tuża d-diskrezzjoni tagħha ai termini tal-proviso tal-Artikolu 615(2) surreferit. Ai fini tal-imgħax dovut, il-Qorti tirrileva illi omm il-kontendenti mietet fis-16 ta' Marzu 2015 u din il-kawża infetħet fit-3 ta' April 2019, u ċioe' din il-kawża infetħet wara sentejn mid-data tal-ftuħ tas-suċċessjoni. B'hekk l-imgħax ma jistax jibda jiddekorri mid-data tal-ftuħ tas-suċċessjoni. Madanakollu, l-attur (flimkien ma' Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) kienu intavolaw ittra uffiċjali fit-22 ta' Diċembru 2016 (fol 42- 42 *et seq*) bin-numru 4182/2016 u għaldaqstant it-tieni parti tal-Artikolu 615(2) ossia "*mid-data tan-notifika ta' att ġudizzjarju jekk it-talba ssir wara li jkun għadda dak il-perjodu ta' sentejn*". B'ħarsa lejn ir-riferti tan-notifika li jinsabu a fol 42 *et seq*, il-Qorti tinnotta illi l-intimati (salv Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) kienu ġew notifikati fi għranet diversi u għaldaqstant il-Qorti ser tieġu l-aħħar data li fiha saret in-notifika ta' din l-ittra uffiċjali u ċioe' dik tat-28 ta' Marzu 2017 bħala d-data minn meta għandu

jibda jiddekorri l-imghax dovut tas-sehem rizervat. B'hekk il-Qorti tordna illi għandu jithallas imghax bir-rata ta' tmienja fil-mija (8%) b'seħħ mit-28 ta' Marzu 2017 sal-jum tal-ħlas effettiv.

58. Għal dak li għandu x'jaqsam mal-ispejjeż tal-kawża, l-Qorti tosserva illi waqt is-smieġ tal-kawża, l-partijiet kienu infurmaw lill-Qorti illi kienu qegħdin jipprovaw jittransiġu u għalhekk din il-Qorti provdietet diversi differimenti sabiex isiru d-diskussjonijiet opportuni bejn il-partijiet bil-għan illi ssir din it-transazzjoni. Illi l-Qorti kienet għet infurmata fis-seduta tas-26 ta' Mejju 2021⁸ illi dan il-ftehim ma ntlahaqx. Il-Qorti tqis, in vista tat-tielet eċċezzjoni sollevata mill-konvenuti (salv Pauline Camilleri, Angela Camilleri u Josephine Incorvaja) tosserva illi ma ngabet ebda prova li turi min mill-partijiet naqas sabiex dan il-ftehim ma ntlahaqx (la qabel ġew intavolati dawn il-proċeduri u lanqas waqt is-smieġ tal-kawża). B'hekk il-Qorti tirrileva illi jkun opportun illi kull parti tbat i-ispejjeż tagħha.

Il-Qorti,

Wara illi rat l-atti u semgħet ix-xhieda;

Wara illi rat is-sottomissjonijiet tal-abbli difensuri tal-partijiet;

Tgħaddi biex tiddeċiedi l-vertenza billi:

Tiċhad l-ewwel eċċezzjoni tal-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti;

Tastjeni milli tieħu konjizzjoni tat-tieni eċċezzjoni tal-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti stante illi ġia sorvolata waqt il-mori tal-proċeduri;

Tiċhad it-tielet eċċezzjoni tal-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti u dan kif spjegat aktar 'il fuq;

Tilqa' l-ewwel talba tal-attur u;

Tiddikjara illi r-rikorrent, għandu dritt għas-sehem rizervat mill-eredita' ta' ommu Antonia Grixti li tagħha l-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti huma eredi;

Tilqa' t-tieni talba tal-attur, b'dan illi l-assi ereditarji ta' Antonia Grixti huma dwak stabbiliti fil-paragrafu 38 kif spjegat aktar 'il fuq f'din is-sentenza;

Tilqa' it-tielet talba tal-attur, u tillikwida l-porzjoni rizervat spettanti lilu fl-ammont ta' cioe' erbat elef, tlett mija u sitt Ewro u tnejn u disghin ċenteżmu (Ewro 4,306.92).

Tilqa' r-raba' talba tal-attur u tikkundanna lill-intimati Salvina Grixti, Carmen Farrugia, Alfred Grixti, Anna Camilleri u Antonio Grixti, in solidum bejniethom, sabiex iħallsu l-ammont hekk likwidat fi żmien sitt xhur mid-data tas-sentenza.

⁸ Vide l-verbal tas-26 ta' Mejju 2021 tal-kawża konnessa 164/2019FDP

Kull parti ghandha tbatl l-ispejjeż tagħha.

Bl-imghax bir-rata ta' tmienja fil-mija (8%) b'seħħ mit-28 ta' Marzu 2017 sal-jum tal-ħlas effettiv.

Francesco Depasquale LL.D. LL.M. (IMLI)
Imhallef

Rita Sciberras
Deputat Registratur